

Utvärdering av Clownner i äldreomsorgen, fortsättning

Efter clownprojektet på de särskilda boendena St. Knut och Månstorpshemmet utvidgades projektet till att omfatta även Eskilsgården, Kronodalsgården och Postiljonen under hösten 2008 och våren 2009. Clownen Fiffikus (Viveka Olofsson) fortsatte genom hela projektet medan Jack (Jerker Heijkenskjöld) byttes ut mot Kabom (Martin Ibom). Projekttiden på de särskilda boende kortades ner från tio veckor till sju veckor för att kunna finansieras inom befintlig budget. En gång i veckan kom de två clownerna på besök till de två äldre under två timmar. Under denna tid besökte man alla bodelar på respektive boende. Totalt fick 95 äldre både från somatiskt och demensboende möjlighet att delta i clownbesöken. Utifrån erfarenheten om vikten av förankring hos verksamhetscheferna började andra delen av projektet med ett informationsmöte med berörda från verksamheterna och representanter från clownerna. Kontrakt upprättades också mellan clownerna och verksamheterna. Personalen erbjöds att delta i två workshops. På Postiljonen tog clownerna ett nytt grepp, de äldre fick prova på att spela bygelgitarr. Det är en enklare form av instrument med vilken man kan kompa till många låtar utan större förkunskaper.

Syfte och mål

Syfte och mål med projektet har främst varit att ta kulturen till den äldres boendemiljö när den äldre inte längre kan ta sig till kulturen. Under en sammanhängande period har de boende haft möjlighet till möten med clownerna i grupp eller i individuellt, utifrån var och ens behov. Även personalen har genom sin delaktighet i projektet inspirerats till nya sätt att möta de boende och fått möjlighet att öka sin kulturkompetens.

Utvärderingar

Clownerna om besöken på Eskilsgården

Clownerna upplevde att de fick bra information om de boende innan mötena och att personal alltid fanns tillgänglig. Klimatet uppfattades som varmt och välkomnande. Då det finns sex olika bodelar på Eskilsgården var det svårt för clownerna att hinna med alla bodelarna vid varje besök. Clownerna upplevde en synlig respons hos de äldre på demensbodelarna.

Eskilsgårdens reflexioner om clownbesöken

På de somatiska bodelarna var responsen initialt tveksam, något som för en del, förändrades till positiva möten över tiden. De boende roades av att delta i visor och andra aktiviteter, men tröttnade snabbare än de med demenssjukdom. Ibland delades vykort ut och en annan gång fick de boende provspela på clownernas instrument och bygelgitarrer. De äldre kom ihåg besöken och vad man hade gjort tillsammans med clownerna vid de tidigare mötena. Några av personalen showade och dansade tillsammans med de boende och då anhöriga var på besök deltog även de i musikstunderna. Språkkunskaperna testades och de boende talade och sjöng både på franska, danska och tyska med clownerna, vilket gav upphov till många glada skratt. Eftersom clownernas besök var på eftermiddagen bjöds de ofta in på kaffe med dopp. De flesta mötena skedde vid matbordet

ute i köket men ibland efterfrågades besök inne i den egna lägenheten, något som clownerna alltid hörsammade.

Besöken på de två demensboendena upplevdes, redan från starten, som positiva av de äldre. Man småpratade, deltog i musiken, trolleri och såpbubblor. En av de boende var väldigt engagerad i sången och berättade själv om alla de gånger hon uppträtt och sjungit. På demensavdelningen plockade clownen Fiffikus fram kaninhanddockan, Stampe som en av de boende ville hälsa på och klappa. Här uppkom det ibland spontandans, vilket både boende och personal tyckte var roligt. När clownerna gick blev de ombedda att återkomma.

Clownerna om besöken på Krondalsgården

Clownerna saknade personalens närvaro under mötena på två av de tre bodelarna, framförallt under de sista gångerna. Då clownerna besökte alla tre bodelarna under sina två timmar upplevde man att det hade varit bättre med fasta tider på respektive avdelning, så att de äldre sluppit att vänta i en och en halv timme på clownbesöket. Clownerna tyckte att de hade fått bra information om de boende innan besöken. Clownerna upplevde opretentiösa stunder tillsammans med de boende med musik och allsång. Sista dagen hade clownen Fiffikus med sig sin kaninhanddockan, som drog till sig mycket uppmärksamhet. Clownerna poängterade att en bodel hade en bättre gemensamhetslokal med anslutning till kök, som gav bättre förutsättning till goda möten med värme och trivsel.

Kronodalsgården reflexioner om clownbesöken

Clownbesöken visade sig vara en positiv upplevelse för de boende på Kronodalsgården. Man upplevde att projektet tog slut alldeles för fort och många av boende frågade när clownerna skulle komma tillbaka nästa gång. Personalen noterade att de äldre var positiva och glada när clownerna varit på besök och man hade något nytt att tala om. Personalen upplevde att clownerna var proffsiga och snabbt smälte in i miljön på Kronodalsgården. Clownerna var duktiga på att läsa av de boendes kroppsspråk och många glada skratt uppstod.

Den personal som deltog i workshopen tyckte att övningarna var bra och man fick möjlighet att prata om fördomar mot clownerna och att respektera olika åsikter hos de boende.

Clownerna om besöken på Postiljonen

På Postiljonen blev spel på bygelgitarrerna en kontinuerlig del i besöken. Arbetet med bygelgitarrerna fungerade relativt bra i början, men det visade sig att de blev ett stressmoment för personalen. Även clownerna tröttnade på bygelgitarrerna och använde sig inte av dem under sina sista besök. Det visade sig att clownerna kände sig låsta, för pedagogiska och "icke-clowniska" med bygelgitarrerna. Dock upplevde clownerna att man hade gett instrumentet en ärlig chans. De hade velat hitta ett sätt att få personalen mer aktiv men, de upplevde att de helt enkelt inte hade tid, varken under eller mellan besöken. Förutom bygelgitarrspel använde sig clownerna av olika teman, såsom "alla hjärtans dag" då hjärtkort och hjärtan delades ut, "livet på landet" då man sjöng "nu ska vi skörda linet", dansade hambo och mimade. En annan gång var det hatterna då clownerna hade med sig hattar av olika slag och sjöng "min hatt den har tre kanter".

Detta tema blev så populärt att man använde sig av hattarna ytterligare en gång under sista besöket. Då ordnades fest med flaggspel och gasballonger. På Postiljonen gjordes bara besök inne i en privat lägenhet. Vid alla andra tillfällen var clownerna i allrummet.

Postiljonens reflexioner om clownbesöken

På den somatiska bodelen fanns det olika åsikter om clownbesöken. Ett par av de boende valde att inte delta medan de som deltog var mycket positiva och uppskattade besöken och längtade till onsdagarna. Några ur personalen upplevde att nivån på clownernas aktiviteter var barnsliga t.ex. när clownerna plockade fram kaninhanddockan och lät de äldre hälsa och sjunga med den. Andra ur personalen tyckte det var kul när clownerna kom spelande i korridoren med medryckande musik. Bygelgitarrerna introducerades och provades av de äldre men personalen upplevde att det inte fanns något större intresse för dessa hos de boende.

På demensbodelen var besöken mycket uppskattade. De äldre frågade efter clownerna och pratade mycket om de mellan gångerna. Några av de äldre ville göra sig extra fina när clownerna skulle komma. För personalen var det också en positiv upplevelse med clownbesöken. Personalen spexade tillsammans med clownerna och bjöd på sig själva. Man upplevde att det var en bra nivå på aktiviteterna för boende med demens. Olika teman förekom och hattarna som clownerna hade med sig uppskattades. Kanindockan ifrågasattes även här av personalen men, däremot kunde man tänka sig att fortsätta använda bygelgitarrerna. Clownerna lämnade kvar en känsla av glädje och de äldre berättade för sina anhöriga om clownbesöken. En av personalens reflektion var att sång och musik är alltid bra, men behöver det vara clowner som underhåller?

Slutreflektion

Innan clownprojektet startades upp på de olika boendena i kommunen träffades clownrepresentanter, kommunrepresentanter och verksamhetscheferna. Kontrakt på vad som förväntades från verksamheterna undertecknades och information skickades ut. Det krävs ett engagemang från verksamhetschefer och personal när gemensamma aktivitetsprojekt ordnas. Att komma utifrån och inte få med sig personalen i arbetet gör det svårare att nå de boende. Förarbetet inför projektstarten gjordes för att lägga en god grund för samarbetet mellan clownerna och personalen på boendena, under projektets genomförande.

Projektets andra del genomfördes både på demens- och somatisk boende. Personalen upplevde att clownernas besök och aktiviteter var mest uppskattade på bodelarna för personer med demenssjukdom. På dessa bodelar deltog de äldre i sångerna och i clownaktiviteterna, med glädje och uppskattning. På bodelarna för de äldre med somatik upplevde man att nivån på clownaktiviteterna ibland var lite för "barnslig", t ex då clownerna använde sig av en handdocka i form av en kanin i mötet med de boende. Frågan är om de boende också upplevde nivån som låg eller om känslan enbart fanns hos personalen?

Ett nytt och spännande initiativ togs med bygelgitarrer. Tyvärr fungerade inte bygelgitarrerna som det var avsett då många av de äldre inte hade intresse av att lära sig

ett nytt instrument och inte heller förmågan att ta det till sig. Sång och musik välkomnade man däremot och många av de äldre sjöng med i välkända sånger.

På de flesta bodelarna engagerade sig personalen i clownbesöken men trots förarbetet fanns det ställen och tillfällen då personal inte var lika närvarande. Kommunikationen mellan clowner och personal kunde också ha varit mer omfattande, t ex på ett tidigare stadie utvärdera det något ljumma intresset för bygelgitarrerna. Där personalen var mindre engagerade var det också svårare att få in detaljerade utvärderingar, i tid.

I den första omgången av clownprojektet var fokus initialt mer på de individuella mötena med de boende, för att kunna möta var och en efter dess behov. I andra omgången låg mer fokus på de gemensamma aktiviteterna, t ex spel på bygelgitarrer, gemensamma träffar i kök och matsal. Att tumma på de individuella mötena är att tumma på det unika med clownernas besök. Mycket glädje, skratt och härliga möten fanns i de gemensamma clownmötena men fler individuella möten hade kunnat berika clownbesöken. Att underhålla i grupp finns det många som gör men att som äldre få träffa någon utifrån i ett förutsättningslöst möte är ovanligare. Att det blev fler gruppaktiviteter i omgång två kan ha berott på att clownerna nu skulle besöka fler bodelar och fler äldre på mindre tid. De boende satt och väntade på clownerna, vilket kan ha upplevts som stressande.

Clownprojektet genomfördes på samtliga särskilda boende i Vellinge kommun våren 2009, som ett unikt pilotprojekt. Kultur centralt avsätter årligen resurser på både återkommande arrangemang och på nya satsningar, som clownprojektet, inom kultur i vården. Hade projektet fått fortsätta i kommunen hade tre av fem boende varit intresserade. Förhoppningen är att projektet kan komma andra kommuner till gagn och att de hittar sin form för genomförande på bästa sätt.

Kristina Papai
Utvecklingsansvarig kultur

Catharina Byström
Omsorgscoach

Clownronden